

Навроцька Н.А.

**Дієслова, які виражають психоемоційний стан особи,
в англійській, німецькій, іспанській та українській мовах**

*Навроцька Наталя Анатоліївна, викладач кафедри граматики та практики англійської мови
Горлівський інститут іноземних мов ДВНЗ "ДДПУ", м. Горлівка, Україна*

Received October 24, 2013; Accepted November 28, 2013

Анотація. В статті йдеться мова про особливості дослідження дієслів, які виражають психоемоційний стан особи, в англійській, німецькій, іспанській та українській мовах. Особлива увага приділяється опису та тлумаченню понять емоційні стани, емоції, фундаментальні емоції, оцінка і емоції, емотивність та експресивність. Дається визначення поняття "дієслова, які виражають психоемоційний стан особи". Крім того, приділяється увага такому семантичному класу дієслів, які виражають психоемоційний стан особи, як есивні.

Ключові слова: *зіставно-порівняльне дослідження, семантика, дієслово, психоемоційний, есивний.*

Актуальність дослідження дієслів, які виражають психоемоційний стан особи, в англійській, німецькій, іспанській та українській мовах визначається, перш за все, важливістю вивчення проблеми вербального прояву людських емоцій. Крім того, складність дослідження емоційного стану (реакції) полягає у його динамізмі, мінливості та частим нерозчленуванням. Визначаючи певним чином емоційний стан суб'єкту, дослідники дотримуються деякої умовності: емоції не є однозначними, кожна емоція є сплетінням багатьох складових, зовнішній прояв яких також неоднозначний. Охарактеризувати внутрішні відчуття та дати їм точні назви не завжди може навіть сам суб'єкт, який відчуває емоційне хвилювання. Це свідчить про складність описання емоційних станів та пояснює припущення сучасних дослідників, наприклад, З.Є. Фоміної, "...про неможливість лінгвістичного вивчення такого складного феномена як людські емоції" (тут і далі переклад автора – Н.Н.) [3, с.4]. Крім того, за думкою вченого, "мова є засобом людського спілкування і фіксує не лише раціональне – думки, ідеї, але й емоції, почуття – сферу емоційної діяльності людини. Зрозуміти емоції позначає зрозуміти людське спілкування" (переклад автора – Н.Н.) [3, с.4].

У цьому дослідженні використовується термін "дієслова, які виражають психоемоційний стан особи". Дієслова, які виражають психоемоційний стан особи (від лат. *emotioverbum*) – дієслова, які виражають внутрішні стани людини, які не виникають самі по собі, а каузуються тією чи іншою оцінкою події з боку суб'єкта. Під поняттям "емоційний стан" розуміється такий психічний стан, який реалізується внаслідок певних процесів [4, с. 172]. Зіставне дослідження семантики дієслів, які виражають психоемоційний стан особи, виявляється актуальним у зв'язку з декількома проблемними питаннями. По-перше, виникають труднощі віднесення того чи іншого дієслова кожної із мов дослідження до такого, яке виражає психоемоційний стан особи. По-друге, перша проблема породжує необхідність виявлення можливих семантичних класифікацій, які б враховували та виділяли такий семантичний клас дієслів, як психоемоційні. По-третє, відсутність зіставно-порівняльних досліджень семантичних особливостей дієслів і наявність, переважно, описових робіт також обумовлює актуальність дослідження семантики дієслів, які виражають психо-

емоційний стан особи, на матеріалі неблизькопоріднених та різноструктурних мов.

Огляд літературних джерел, які стосуються предмета даного дослідження, вказує на існування робіт, які виконуються на матеріалі однієї чи двох мов, мають описовий характер (Ю.Д. Апресяна, В.М. Гридіна, Н.А. Слюсареві, Ю.С. Степанова, В.М. Телії, А.А. Уфимцевої, В.І. Шаховського, С.В. Смагіної, А.В. Селяєва, А.В. Філіпова, Ю.М. Скрєбнева, О.М. Вольф, С.М. Галкіної-Федорук, З.Є. Фоміної). Методологія таких досліджень відрізняється від методології проведення зіставно-порівняльного дослідження. Наприклад, значними, проте відмінними та іншими за методологічним напрямком є роботи О.В. Селяєва "Сопоставительный анализ лингвистических средств выражения положительных и отрицательных эмоций в британском и американском вариантах английского языка", С.В. Смагіної "Глаголы удивления в английском и русском языках", М.П. Фабіан "Структурні аспекти типологічного зіставлення лексико-семантичних полів (на матеріалі української та англійської мов)". Дослідження часто присвячені окремим дієслівним лексемам з якимось одним значенням, як, наприклад, в роботі М.П. Фабіан, метою дослідження якої було вивчення структурних аспектів типологічного зіставлення лексико-семантичного поля "поваги" в українській та англійській мовах. Також очевидно, що особливості укладення бази виборчого матеріалу у таких роботах також різняться від тих, які використовуються в даній роботі. Більшість існуючих класифікацій дієслів, хоча всі вони укладені за різними критеріями, є традиційними (Дж. Ейтчисон, Дж. Гурфорд, Б. Хізлі, Н.О. Кобріна), в яких виділяють дві групи – дієслова дії та дієслова стану, де подальшому їх розгрупуванню не приділяється увага. Проте існують фундаментальні та значущі роботи, які обов'язково слід враховувати при зіставно-порівняльному дослідженні дієслів типологічно неблизькопоріднених та різноструктурних мов, та які представлені в дослідженнях останніх років. У роботі З.Є. Фоміної [3] та роботі *Deutsche Verben* ("Німецькі дієслова" – переклад автора – Н.Н.) [5] згадуються дієслова, які виражають психоемоційний стан особи, проте ці наукові дослідження також носять описовий характер та виконуються на матеріалі однієї мови.

Отже, актуальність зіставно-порівняльного дослідження семантики дієслів, які виражають психоемоційний стан особи, на матеріалі неблизькоспоріднених та різноструктурних мов пояснюється тим, що попередні існуючі роботи носять переважно описовий характер, досліджуються дієслова, які виражають окремі емоції або комплекси емоцій ("ненависть", "кохання", "радість" тощо).

Дослідження, які останнім часом проводяться на матеріалі вищезазначених дієслів, є, переважно, описом окремих дієслівних груп, а не є вивченням їх у цілому з виявленням їх взаємозв'язків. Так, емоційний стан людини може передаватися не лише дієсловами, які прямо вказують на емоційну реакцію (наприклад, *radīmu*, *сумувати*, *сердитися*, *хвилюватися* в українській мові, *to worry*, *to miss*, *to enjoy* в англійській мові, *sich beunruhigen/beunruhigen*, *sich sehnen (nach D)*, *genießen* в німецькій мові, *interesarse*, *amar*, *querer*, *alegrarse*, *gozarse* в іспанській мові тощо). Існують інші дієслова, які здатні виражати емоційні хвилювання, та, які при класифікації дієслівної лексики відриваються від емоційної сфери та групуються за іншими семантичними ознаками (наприклад, становлення якості – *червоніти*, *бліднути*; *to pale*, *to redden*, *to darken*; *sich beruhigen*, *aufbrausen*; *enrojecer*, *entristecerse*; існування – *тремтіти*; *schmollen*, *sich fuchsen*; *to salvage*, *to parade*, *to risk*; *arriesgar*, *aventurar* тощо). Вищезазначене враховується у роботі при семантичній класифікації дієслів, які виражають психоемоційний стан особи.

Емоційні стани є одним видом прояву психічних станів. У дослідженні конкретизується увага на психоемоційних станах людини. Емотивна лексика утворює вагомий пласт лексики у будь-якій мові. Ця лексика персоніфікує людський фактор в мові, вона виражає емоційний стан людей та їх оціночне відношення до явищ дійсності. Предметом емотивної лінгвістики є експресивна лексика. В системі мовних засобів означення емоційного світу людини особисту роль грають лексичні засоби.

У науковій літературі не існує однозначної думки щодо якостей мовних одиниць виражати емоції та питання про сутність емотивності. У дослідженні підтримується думка, що в основі будь-якої емоції лежить оцінка. Під оціночністю розуміється семантична категорія, яка є обов'язковим елементом емотивності та маніфестує знак (модальність) емоції. Емотивність та експресивність – дві мовні категорії, серед яких експресивність володіє більш широкою мовною сферою. В той самий час експресивність є обов'язковим компонентом емотивності та в структурі емотивних одиниць належить плану вираження.

Проаналізована наукова література засвідчує, що універсальних семантичних класифікацій дієслів, які виражають психоемоційний стан особи, не існує, проте у загальних семантичних класифікаціях були спроби систематизувати та розгрупувати дієслова зазначеної семантики. Крім того, на сьогодні в мовознавстві немає якого-небудь одного чи кількох різних принципів виділення та об'єднання слів у семантичні класи, що визнавалися б всіма вченими. Проте, займаючись проблемами дослідження семантики, необхідним є врахування всіх можливих існуючих класифікацій, що

дає можливість укласти нову класифікацію, враховуючи додаткові принципи.

Зіставне дослідження дієслів, які виражають психоемоційний стан особи, в англійській, німецькій, іспанській та українській мовах, проводилося на матеріалі дієслів, які були відібрані суцільно, проаналізовані та розтлумачені за допомогою розроблених формул тлумачення. Дієслова, які за наявністю певних ознак, були класифіковані як есивні, інхотивні та каузативні, виявлені у кожній із мов дослідження. Проте кількісна реалізація їх у мовах різниться: найбільша кількість дієслів вищезазначеної семантики була виявлена серед дієслів української мови. Англійська та німецька мови, близькоспоріднені, але різноструктурні, з одного боку та іспанська мова, з іншого боку, мають у своєму фонді дієслова, які виражають психоемоційний стан, проте вони менш численні. Розбіжність у кількості одиниць у зіставлюваних мовах зумовлено неоднаковою кількістю семантично співвідносних мовних одиниць [1].

Дієслова, які виражають психоемоційний стан особи та відносяться та такого семантичного класу, як есивні складають найбільшу частину від загального числа дієслів, які виражають психоемоційний стан особи, у чотирьох мовах, що зіставляються. Загальна кількість есивних дієслів складає 2218 одиниці. В німецькій мові такі дієслова є начисленнішими – 641 дієслово. В іспанській мові менш численні – 536. В англійській мові було виявлено 473 есивних дієслова. Менш численними есивні дієслова виявилися в українській мові – 568 одиниць.

Серед есивних дієслівних лексем були виділені підкласи власне есивні та квазіесивні. Власне есивні дієслова розподіляються на власне есивні, інтраесивні (наприклад, англ. *to engross*; нім. *sich interessieren*; ісп. *interesarse*; укр. *цікавитися*) та власне есивні, експозитивні (наприклад, англ. *to exult*, нім. *sich freuen*, ісп. *alegrarse*; укр. *radīmu*). Квазіесивні дієслова мають у своєму значенні додаткові семантичні компоненти, що і обумовило їх розподіл на квазіесивні поведінки (наприклад, англ. *to beam*; нім. *sich belustigen*; ісп. *divertirse*; укр. *забавлятися*), квазіесивні говоріння (наприклад, англ. *to sweet-talk*; нім. *tuscheln*; ісп. *delirar*, *desvariar*, укр. *маріту*), квазіесивні поведінки-говоріння (наприклад, англ. *to hiss*, *to scoff*; нім. *sich fuchsen*; ісп. *silbar*, *abuchear*; укр. *освистувати*, *сперечатися*), квазіесивні зорового сприйняття (наприклад, англ. *to rivet 1*; нім. *äugeln*; ісп. *enternecerse*; укр. *зазірати 1*, *милуватися 2*), квазіесивні плачу (наприклад, англ. *to cry 1*; нім. *aufheulen*; ісп. *quejarse*, *lamentarse*; укр. *плакати*, *стенати*), квазіесивні сміху (наприклад, англ. *to chortle*; нім. *jubeln*; ісп. *reírse*, *burlarse*; укр. *посмішковуватися*, *сміятися*), квазіесивні руху (наприклад, англ. *to quake*; нім. *zittern*; ісп. *inquietarse*; укр. *здрігатися*).

За допомогою розроблених формул тлумачення було виявлено, що власне есивні та квазіесивні дієслова англійської, німецької, іспанської та української мов виражають різноманітні фундаментальні емоції. Крім того, численними виявилися дієслова (в чотирьох мовах дослідження), які виражають різноманітні комплекси емоцій.

Аналіз структурних особливостей було проведено для встановлення продуктивних способів словотворення дієслів, які виражають психоемоційний стан особи, чотирьох мов дослідження, та можливого пояснення численної розбіжності дієслів, які виражають різноманітні емоції. З'ясувалося, що серед досліджених есивних дієслів англійської мови продуктивними способом словотворення є конверсія, малопродуктивними префіксація та суфіксація. Малопродуктивні такі способи словотворення як словоскладання, реверсія та префіксально-суфіксальний спосіб.

Серед дієслів німецької мови численними виявилися дієслова, які утворені за допомогою префіксів та зворотного займенника *sich*, малочисленними такі дієслова, які були утворені за допомогою словоскладання та конверсії. Нечисленними в німецькій мові виявилися префіксно-суфіксні та суфіксні дієслова.

Серед дієслів іспанської мови численними виявилися дієслова, які утворені за допомогою зворотного займенника *se* та префіксів.

Серед дієслів української мови численними виявилися префіксні, суфіксні, префіксно-суфіксні утво-

рення, а також такі дієслівні лексеми, які були утворені за допомогою постфікса -ся. Малопродуктивним виявився такий спосіб, як словоскладання. Дієслова української мови не утворюються за допомогою конверсії та реверсії. В результаті дослідження виявилося, що префіксно-суфіксний спосіб словотворення дієслів є продуктивним лише в українській мові [2].

Проблеми, запропоновані в дослідженні можливо вирішувати різними шляхами, проте метою та завданнями саме цього дослідження було визначення семантики дієслівних лексем, які можна віднести до тих, які, за наявністю певних ознак, виражають психоемоційний стан особи, та прослідити у зіставному плані реалізацію семантики есивних дієслівних лексем. Проблемні, суперечливі питання, які виникали під час дослідження дають можливість стверджувати про різноманітні аспекти подальших розвідок. Безумовно цікавим та перспективним є розширення матеріалу дослідження з залученням інших мов з метою подальшого утворення універсальної семантичної класифікації дієслів, які виражають психоемоційний стан особи.

ЛІТЕРАТУРА

(REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Навроцька Н.А. Дієслова, які виражають психоемоційний стан людини / Н.А. Навроцька // Гуманітарний вісник ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди": Науково-теоретичний збірник. – Переяслав-Хмельницький, 2008. – Вип. 15. – С. 175-178.
Navrotska N.A. Dieslova, yaki virazhayut psihoemotsiynny stan lyudyny [The verbs that denote the psychoemotional state of a person] / N. A. Navrotska // Gumanitarny visnyk DVNZ "Pereyaslav-Khmelnytsky DERZHAVNYI pedagogichnyi universitet im. G. Skovorody "Naukovo-theoretichnyi zbirnik". – Pereyaslav-Khmelnytsky, 2008. – Vip. 15. - S. 175-178.
2. Навроцька Н.А. Зіставно-порівняльний аналіз структурно-семантичних особливостей дієслів есивної семантики, які виражають психоемоційний стан особи / Н.А. Навроцька // Мова і культура. (Науковий журнал). – Київ.: Видавничий дім Д. Бураго, 2009. – Вип. 12. – Т. VII (132). – С. 78-86.
Navrotska N.A. Zistavno-porivnyalnyi analiz structurno-semantichnich osoblyvostey diesliv esivnoi semanticy, yaki vira-
3. Фомина З.Е. Эмоционально-оценочная лексика современного немецкого языка: дисс..... докт. филол. наук: 10.02.04. / З.Е. Фомина. – М., 1997. – 399 с.
Fomina Z.Ye. Emotsional'no-otsenochnaya leksika sovremen-nogo nemetskogo yazyka: dis..... dokt. filol. nauk: 10.02.04. [The emotional-evolutive lexis of the modern German language] / Z.Ye. Fomina. – M., 1997. – 399 s.
4. Wegener Heide. Deutsch kontrastiv: typologisch-vergleichende Untersuchung zur deutsche Grammatik / Heide Wegener. – Tübingen: Stauffenburg-Verl., 1999. – 235 S.
5. Deutsche Verben / Thomas T Ballmer, Waltraud Brennenstuhl. – Tübingen: Narr, 1986. – 413 S.

Navrotska N.A. The verbs that denote the psychoemotional state of a person in the English, German, Spanish and Ukrainian languages

Abstract. The article deals with the explanations of the peculiarities of the contrastive-comparative analysis of the semantics of the verbs in the English, German, Spanish and Ukrainian languages that denote the psychoemotional state of a person. A special attention is paid to the description and interpretation of such notions as emotional states, emotions, fundamental emotions, evaluation and emotions, expressivity. The term "the verbs that denote the psychoemotional state of a person" is explained. Moreover, the attention is paid to the semantic class which is called the *essive*.

Keywords: *the contrastive-comparative analysis, semantics, verb, psychoemotional, essive.*

Навроцька Н.А. Глаголы, которые выражают психоэмоциональное состояние человека, в английском, немецком, испанском и украинском языках

Аннотация. В статье идёт речь об особенностях глаголов, которые выражают психоэмоциональное состояние человека, в английском, немецком, испанском и украинском языках. Особое внимание уделяется описанию и толкованию понятий эмоциональное состояние, эмоции, фундаментальные эмоции, оценка и эмоции, эмотивность и экспрессивность. Дается определение понятию "глаголы, которые выражают психоэмоциональное состояние человека". Кроме того, уделяется внимание такому семантическому классу глаголов, которые выражают психоэмоциональное состояние человека, как эссивные.

Ключевые слова: *сравнительно-сопоставительное исследование, семантика, глагол, психоэмоциональный, эссивный.*